

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE..... 1

PETITIE BFTK 2019-2023 2

PREAMBULE SKAAD-BFTK 3

SAMENVATTING SKAAD-BFTK 5

Wij

Bestuur en leden van de Ried fan de Fryske Beweging

constateren

- dat op 30 november 2018 in paviljoen *Obe* de Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur (BFTK) 2019-2023 is ondertekend door minister Ollongren namens het Rijk en door de Kommissaris van de Koning Arno Brok namens de provincie Fryslân.
- dat op 27 juni 2018 door de voorzitter Geart Benedictus van de Ried van de Fryske Beweging een Skaad-BFTK (alternatieve-BFTK) is aangeboden aan gedeputeerde Sietske Poepjes van de provincie Fryslân.
- dat in 1985 in Provinciale Staten van Fryslân de nota *Fan Geunst nei Rjocht* is aangenomen als richtinggevend beleidsdocument voor de Friese taal en cultuur.
- dat in de jongste BFTK in tegenstelling tot de vorige BFTK de provincie Fryslân als zelfstandige bestuurseenheid niet geborgd wordt.
- dat er een discrepantie bestaat tussen de looptijd van deze BFTK (2019-2023) en de te bereiken doelstellingen voor het onderwijs in het Fries (2030).

zijn van mening

- ✓ dat een looptijd van 11 jaar zonder concrete tussendoelen aan het einde van deze BFTK leidt tot ongewenst uitstelgedrag bij de scholen.
- ✓ dat op grond van het Europees Handvest voor regionale of minderheidstalen (art. 7) ter bescherming van de Friese culturele identiteit en infrastructuur Fryslân als een zelfstandige bestuurseenheid en als een zelfstandige stedelijke culturele regio “dient te worden geëerbiedigd”.
- ✓ dat het wettelijke voorschrift met betrekking tot het draagvlak voor het onderwijs in het Fries geen recht doet aan de gelijkwaardigheid en gelijkberechtiging van het Fries. Bij geen enkel ander vak in het onderwijs geldt een dergelijke bepaling.
- ✓ dat Fries als vak en instructietaal in alle leerjaren van het primair, voortgezet en MBO onderwijs verplicht dient te zijn voor scholen in Fryslân.
- ✓ dat door de onderwijsinspectie het onderwijs in het Fries op dezelfde wijze dient te worden beoordeeld als het Nederlands.
- ✓ dat de actieve beheersing van het Fries een functie-eis dient te zijn voor functionarissen in bestuur en rechtspraak en overige openbare diensten in Fryslân.
- ✓ dat in het kader van de bescherming en bevordering van het Fries de overheid financiële ondersteuning dient te bieden aan een onafhankelijk Friestalig tijdschrift.

en verzoeken

- Rijk en Provinciebestuur bij de uitvoering van de vigerende BFTK ernstig rekening te houden met de opvattingen van de Ried van de Fryske Beweging ten aanzien van deze BFTK.

PREAMBULE SKAAD-BFTK

De 'Ried fan de Fryske Beweging' heeft nota genomen van de Bestuursovereenkomst Friese Taal en Cultuur 2013-2018 en heeft waardering voor de inspanningen van Rijk en Provincie. In het verleden zijn voor het Fries belangrijke besluiten genomen. Het Fries heeft echter nog niet de positie verworven zoals die in de verschillende publicaties beschreven staat. Denk aan: de nota 'Fan Geunst nei Rjocht' (de gelijkwaardigheid van en dezelfde rechten voor de beide talen in de provincie Fryslân), het Kaderverdrag voor de bescherming van Nationale Minderheden, het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen en ten slotte de Wet gebruik Friese taal. Wij zijn daarom van mening dat met het gerealiseerde niet kan worden volstaan en dat meer mogelijk is. Dit heeft te maken met een aantal onderwerpen:

1. Het onderwijsbeleid zoals het momenteel wordt uitgevoerd, gaat bijvoorbeeld uit van een constructie waarbij de scholen wordt gevraagd of die het nodig vinden dat het vak Fries wordt gegeven. Voor geen enkel vak behalve voor het Fries wordt het aan de scholen overgelaten of ze dat vak willen geven en in welke mate. Het Rijk stelt de vakken vast. Het systeem zoals dat nu wordt toegepast, is een voorzichtig beleid van de Provincie om stap voor stap iets te bereiken. Het lijkt echter meer op het afschuiven van verantwoordelijkheid van het Rijk naar de Provincie zonder dat de verantwoordelijkheid om voor te schrijven of in te grijpen ook wordt overgedragen. Het Rijk handhaaft de eigen eindverantwoordelijkheid. Voor het oog van de wereld lijkt het een mooi gebaar, maar in de praktijk blijkt dat de Provincie geen mogelijkheden heeft om er iets van te maken.
2. Dat het Rijk de plicht heeft ervoor te zorgen dat aan het recht van Fries sprekenden om in gerechtelijke procedures gebruik te maken van het Fries wordt voldaan is een goede zaak. Het gaat er nu echter om die verplichting in de praktijk beter te implementeren. Bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten hebben de verplichting om de positie van de Friese taal te versterken. Het gaat dan met name om het gelijkwaardig gebruik van de beide talen. Dit geldt voor instanties in en voor instanties buiten Fryslân, als ze in Fryslân actief zijn. De Provincie moet er consequent op toezien dat in taalbeleidsplannen wordt beschreven wat is afgesproken en dat dat ook wordt uitgevoerd.
3. De Provincie heeft in de BFTK 2013-2018 de ambitie om de plaats van het Fries in alle vormen van nieuwe media gelijk te stellen aan die van het Fries in de traditionele media. Gelijkwaardigheid betekent dat beide talen in alle media, zowel de nieuwe als de traditionele, moeten worden gebruikt. Dat is wat de 'Skaad-BFTK' (Schaduw-BFTK) beoogt.
4. Wat de cultuur en de economie betreft, is volgens de 'Ried' ook een stringenter beleid met meer initiatieven nodig. In de afgelopen jaren heeft de 'Ried' bij herhaling de Provincie erop gewezen dat als de Raad van de Cultuur over het noorden spreekt met de stad Groningen als centrum, dit door Fryslân niet kan worden geaccepteerd, omdat dan de Friese cultuur vrij zeker op de tweede plaats komt of zelfs volledig wordt genegeerd. In Fryslân moet met overtuiging worden gestreefd naar een culturele regio Fryslân met Leeuwarden als hoofdstad.

5. Bij digitalisering dienen de begrippen gelijkwaardigheid en gelijkberechtiging centraal staan. Websites zijn uitstekende mogelijkheden om informatie beschikbaar te stellen om taal en literatuur te ontsluiten en te verspreiden. Daar moet meer mee worden gedaan. Dat geldt niet alleen voor taal en literatuur, maar voor alle onderwerpen die in de hoofdstukken van deze 'Skaad-BFTK' worden besproken. Daarom moet ook verder worden gegaan met het RedBot ServiceOrganisatie-project. Websites in Fryslân moeten in ieder geval in het Fries beschikbaar zijn. Als wordt gekozen om websites in meer talen beschikbaar te hebben, dan moet de Friese website altijd als eerste in beeld komen.
6. Ten slotte vestigt de 'Ried' de aandacht op de beheersing van het Fries. Het beleid van Rijk en Provincie moet gericht zijn op de zichtbaarheid en het meer en beter gebruik van de Friese taal. De beheersing van het Fries moet om te beginnen een functie-eis zijn voor bestuurders en medewerkers in het openbaar bestuur, het onderwijs en de zorg.

Mede op basis van het bovenstaande heeft de 'Ried' een 'Skaad-BFTK' opgesteld. In de volgende paragrafen wordt op een groot aantal beleidszaken ingegaan, die bovendien soms duidelijk verder gaan dan de bestaande BFTK, met gelijke rechten voor het Fries en het Nederlands als uitgangspunt, zodat in Fryslân een ander en beter passend beleid kan worden gerealiseerd.

Geart Benedictus, voorzitter

Renze Valk, secretaris

SAMENVATTING SKAAD-BFTK

Inleidende opmerkingen

De 'Ried fan de Fryske Beweging' heeft een 'Skaad-BFTK' (Schaduw-BFTK) opgesteld. Over deze 'Skaad-BFTK' moeten vooraf wel een paar dingen worden gezegd. De nota is gebaseerd op de BFTK 2013-2018 van Provincie en Rijk. Misschien was het fraaier en beter geweest om met een 'Skaad-BFTK' te komen, die gebaseerd zou zijn op de nieuwe BFTK van Provincie en Rijk, waar op dit moment aan wordt gewerkt. Dit kon niet omdat de 'Ried' niet op de hoogte is met die inhoud. Daarom werd de oude BFTK het uitgangspunt. Dat heeft een voordeel, want de 'Ried' kan nu met een 'Skaad-BFTK' komen, die van invloed kan zijn op de nieuwe BFTK van Provincie en Rijk.

Tegenwoordig is het heel gewoon om een stip op de horizon te zetten. Steeds vaker komt het jaartal 2030 in beeld. De 'Ried' heeft die stip ook gezet, maar dan voor over vijf jaar. Over vijf jaar moeten gelijkwaardigheid en gelijke rechten en dus het evenveel gebruiken van de beide talen gerealiseerd zijn. Dat had nu eigenlijk al het geval moeten zijn. Daarom heeft de 'Ried' niet gekozen voor een langere periode dan de vijf jaar van de BFTK's.

De 'Ried' beseft dat de 'Skaad-BFTK' in sommige gevallen verder gaat dan de gebruikelijke BFTK's. De 'Ried' heeft zich niet uitgesproken over wat in dat kader de taken van Rijk, Provincie en de gemeenten zijn. Niettemin meent de 'Ried' dat de Provincie een centraal aansturende rol moet spelen. Dit zou kunnen betekenen dat sommige bevoegdheden en taken beter door de Provincie kunnen worden gedaan dan door het Rijk. Bovendien is het bevorderen van de Friese taal en cultuur eerder een taak van de provincie dan van de verschillende gemeenten. De 'Ried' is daarom van mening dat sommige taken op het gebied van taal en cultuur beter van de gemeenten naar de Provincie kunnen worden verschoven. De 'Ried' wil dit niet op voorhand vastleggen, maar vindt wel dat er in de komende tijd duidelijkheid moet komen.

Verder moet worden opgemerkt dat de 'Ried' onvoldoende inzicht in de financiën heeft om financiën aan voorstellen te koppelen. Hoewel lang niet alle voornemens geld kosten, zijn de financiën belangrijk. Dit betekent dat de kosten zo snel mogelijk in beeld moeten worden gebracht om dan, als het niet anders kan, prioriteiten te kunnen stellen. De 'Ried' heeft, zoals gezegd, onvoldoende inzicht in de middelen die kunnen worden ingezet en doet er daarom geen uitspraken over. De Ried spreekt zich wel uit over de uitgangspunten zoals gelijkwaardigheid en gelijkberechtiging, de kernbegrippen uit de nota 'Fan Geunst nei Rjocht' (1983). Met het oog op wet- en regelgeving moet worden bekeken welke geschikte werkwijzen voorhanden zijn. Dit kan betekenen dat om de doelen te bereiken in sommige gevallen moet worden gekozen voor andere dan de huidige middelen. De 'Ried' maakt dus duidelijk geld en middelen ondergeschikt aan de doelen.

Korte samenvatting van de hoofdstukken

Onderwijs

Rijk en Provincie dragen in gezamenlijke verantwoordelijkheid zorg voor het naleven van het Europees Handvest voor Regionale en Minderheidstalen en het Kaderverdrag Nationale Minderheden, beide van de Raad van Europa. Deze verdragen worden op afgesproken en vastgelegde momenten geëvalueerd. De adviezen van 'Dingtiid' worden in die evaluaties serieus meegenomen. Opgaan in een grotere regio is niet in het belang van de Friese taal en cultuur.

Bij het Fries hoort een volwaardige doorgaande leerlijn van peuters tot en met de universiteit. In kinderdagverblijven en peuterspeelzalen wordt het Fries ten minste in de helft van de contacturen als voertaal gebruikt. De basisscholen zetten elk jaar stappen om de kerndoelen Fries een gelijkwaardige plaats in een meertalig concept te geven. Het Fries wordt net als alle andere vakken in de jaarlijkse kwaliteitsbeoordelingen meegenomen. Leerkrachten in het basisonderwijs hebben de bevoegdheid Fries of halen die binnen twee jaar. De inspecteurs die in Fryslân werken, beheersen de Friese taal.

In het voortgezet onderwijs wordt het Fries in alle leerjaren minstens twee uur per week onderwezen en tevens opgenomen in de lijst van verplichte examenvakken. Wat de kerndoelen betreft, wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen Fries voor Fries- en niet Friestaligen. De scholen moeten voldoende leerkrachten hebben om het Fries als voertaal te kunnen gebruiken. In het middelbaar beroepsonderwijs is het Fries als vak- en vormingsgebied een verplicht onderdeel, terwijl het Fries tegelijkertijd een verplicht examenonderdeel is. Afgestudeerde studenten van Pabo NH/Stenden kunnen meertalig onderwijs met het Fries als gelijkwaardig onderdeel geven.

Voor het geven van het vak Fries blijft een eerstegraadsopleiding noodzakelijk, ongeacht het aantal studenten. Friestalige studenten aan de universiteit krijgen de gelegenheid om het Fries te gebruiken. Voor de versterking van de Friese taal en cultuur onderzoekt de Provincie de voordelen van samenwerking tussen hogescholen, de Fryske Akademy en Campus Fryslân op het gebied van meertaligheid en cultuur.

Justitie, bestuur en openbare diensten

Een Friestalige inwoner van de provincie Fryslân die te maken heeft met justitiële autoriteiten, bestuurlijke autoriteiten en/of openbare diensten, moet direct bij het eerste contact al Fries kunnen spreken en schrijven. De overheid stelt zich daarom met betrekking tot het gebruik van het Fries uitnodigend op. Dat betekent tegelijk dat de overheid voldoende medewerkers aanstelt die het Fries beheersen. Beheersing van het Fries betekent over en weer een beter begrip. Dat maakt de rechtspraak beter.

De rechtbank in Leeuwarden blijft buiten gemeenschappelijke regelingen, die verder gaan dan de grenzen van de provincie, omdat dat heel gemakkelijk beperkingen kan betekenen voor de gebruikers van de Friese taal. Rechtszaken met Fries sprekenden en/of Friese situaties worden zoveel mogelijk in Fryslân gehouden. Rechtszaken buiten Fryslân waar inwoners, organisaties, bedrijven of overheden uit Fryslân bij betrokken zijn, worden in het Fries afgehandeld.

Media

De Provincie heeft de ambitie om in deze BFTK-periode Fries in alle vormen van nieuwe media op zijn minst gelijk te stellen aan die van het Fries in de traditionele media. Gelijkwaardigheid met betrekking tot de talen betekent, dat in de gedrukte media net als bij de lokale omroepen beide talen evenveel worden gebruikt, terwijl 'Omrop Fryslân' gewoon Friestalig is.

De medewerkers van 'Omrop Fryslân' beheersen het Fries volledig (Fryslân-A-diploma). 'Omrop Fryslân' heeft een volledige en veelzijdige programmering. Lokale radio- en televisiezenders hebben net als 'Omrop Fryslân', programmaraden waar Friessprekende leden in zitten. Het aantal komt verhoudingsgewijs overeen met het aantal gebruikers van de Friese taal in het betreffende omroepgebied.

Rijk en Provincie komen zo snel mogelijk met methodes en geld om de traditionele provinciale media zover te krijgen dat beide talen gelijkwaardig worden gebruikt. De Provincie richt zich ook op de lokale kranten, tijdschriften en dorpskranten. De Provincie biedt cursussen ter ondersteuning van Friese schrijvers aan. De tijdschriften die nu voor een deel in het Fries zijn, worden voor een groter deel Friestalig (75%). Verder komt er een nieuw en volledig Friestalig tijdschrift.

Culturele activiteiten en voorzieningen

Fryslân moet zo snel mogelijk een zelfstandige culturele regio worden. Alleen dan kunnen kunst en cultuur optimaal functioneren. In de Raad voor Cultuur heeft op zijn minst ook iemand uit Fryslân die goed op de hoogte is van de Friese taal en cultuur zitting. De culturele voorzieningen in Fryslân hebben beleidsplannen waar het gebruik van de Friese taal duidelijk in beschreven staat. Het Fries komt op de eerste plaats. Deze formuleringen zijn nodig om voor subsidies in aanmerking te komen. De Provincie past met dat doel de noodzakelijke regelingen aan.

Economisch en sociaal leven

De Provincie bevordert met faciliteiten het gebruik van de Friese taal in de economische sector. Nieuwe bedrijven worden volledig geïnformeerd. Alle bedrijven worden gestimuleerd en geholpen om het Fries te gebruiken. De Provincie stimuleert welzijns- en zorginstellingen om het Fries een duidelijke plaats te geven als het gaat om het gebruik van de moedertaal in de communicatie met cliënten. In contact met dergelijke instellingen kan het Fries altijd worden gebruikt. In voorkomende gevallen worden subsidiemogelijkheden ingezet.

Uitwisselingen over de grenzen

De Provincie maakt werk van een goed voorlichtingsbeleid met betrekking tot de Friese taal en cultuur. Met andere Friese taalgebieden en andere taalminderheden worden goede contacten onderhouden. Fryslân als zelfstandige culturele regio heeft belang bij een kantoor in Brussel.